

TOKADÎZADE ŞEKİP VE “ŞULE-İ EDEP” DERGİSİ*

Sabahattin Çağın**

TOKADÎZADE ŞEKİP AND “ŞULE-İ EDEP”

ÖZ: *Şule-i Edep* İzmir’de 1897 yılında yayımlanan ilk edebiyat dergisidir. İzmirli şair Tokadîzade Şekip tarafından çıkarılmıştır. Çok iddialı bir şekilde çıkmayan bu derginin amacı, İstanbul’daki edebiyat dergileri gibi İzmir’de de bir edebiyat dergisi yayımlamaktır. Bu dergi aynı zamanda Tokadîzade Şekip’in de yazdığı ilk yazılarıyla edebiyat dünyasına girmesine ve tanınmasına yol açmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tokadîzade Şekip, *Şule-i Edep*, İzmir basını, şiir.

ABSTRACT: *Şule-i Edep* is the first literary magazine published in İzmir in 1897. This magazine was published by Tokadîzade Şekip from İzmir. The aim of this magazine, which does not come out very ambitiously, is to publish a literary magazine in İzmir like the literary magazines in İstanbul. At the same time, this magazine also made Tokadîzade Şekip enter the literary world and get recognized with his first writings.

Keywords: Tokadîzade Şekip, *Şule-i Edep*, İzmir press, poetry.

...

Osmanlı Devleti’nin başkenti İstanbul, aynı zamanda ülkenin kültürel faaliyetlerinin de merkezidir. Saraydan dolayı hem sanatçıların tercih ettiği hem de yayın faaliyetinin en fazla gerçekleştiği yerdir. İstanbul’un dışında, özellikle 19. yüzyılın

* Bu makale *Tokadîzade Şekip (Hayatı ve Eserleri)* başlıklı yüksek lisans tezimizden (İzmir, 1989) üretilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü, (sacagin@hotmail.com). Yazı geliş tarihi: 26.11.2017. Kabul tarihi: 27.11.2017.

ikinci yarısından sonra bazı şehirlerin sanat ve kültürel faaliyetler bakımından parlama-ya başladığı görülür. Ömer Faruk Huyugüzel'in de belirttiği gibi İstanbul'un dışında Bursa, Edirne, Selanik, Rusçuk, Halep gibi şehirlerde ve çevresinde oluşan edebiyat hareketleri dikkat çekicidir. Huyugüzel bunlara İzmir ve Balıkesir'i de ilave eder.¹

İzmir'de 1850'lerden sonra Türkçe basın faaliyetlerinin hızla geliştiği görülür. Aslında İzmir'de basın bu tarihten önce vardır, ancak bunlar Türkçe yayın yapan gazeteler değildir. Yine Ömer Faruk Huyugüzel'in çalışmalarından öğrendiğimize göre Osmanlı sınırları içinde çıkan ilk gazete olan *Le Smyrneen* 1824 yılında yayın hayatına başlamış, onu Rumca gazeteler takip etmiştir.²

İzmir'de çıkan ilk Türkçe gazete, resmî mahiyet taşıyan vilayet gazetesi *Aydın*'dir. Mehmet Salim'in çıkardığı bu gazetenin yayın tarihi 1869'dur. Bunun ardından yine aynı gazeteci, ilk yarı resmî gazete olan *Devir*'i çıkarmıştır (1872-1873). Bunların ardından *Kara Sinan* adlı ilk mizah gazetesi yayımlanmıştır. Ardından İzmir'in kültür hayatını zenginleştirecek olan *Hizmet* (1886), *Ahenk* (1895), *İzmir* (1896) gazeteleri arka arkaya çıkarılmıştır. Bu gazetelerde hem İzmirli hem de İstanbul'dan İzmir'e görev gereği gelen yazarlar ürünlerini vermiştir.

İzmir'de bu gazetelerin dışında dergiler de yayımlanmıştır. Yayımlanan ilk Türkçe dergi Halit Ziya, Tefik Nevzat ve Bıçakçızade Hakkı tarafından 1884'te çıkarılan *Nevruz*'dur. *Nevruz*, edebî eserlere de yer vermekle beraber, daha çok fennî yazılara ve Batı'dan yapılmış tercümelere yer veren bir dergidir.³ Bu dergi sekiz sayı çıktıktan sonra kapanmış, ardından aynı tarihte *Tulû* dergisi yayımlanmıştır. 1897 yılında Tokadîzade Şekip tarafından yayımlanan *Şule-i Edep* ise sayfalarının tamamını edebiyata ayırmış bir dergidir. Bu özelliğiyle dergi, İzmir'de çıkan ilk edebiyat dergisi mahiyetini taşımaktadır.

Bu dergiyi çıkaran Tanzimat sonrası Türk edebiyatının tanınmış isimlerinden Tokadîzade Şekip, 24 Haziran 1871 tarihinde İzmir'de doğmuştur. Babası Mehmet Nuri Efendi devlet görevlerinin yanı sıra İzmir gazetelerinde şiirler yazan bir kişidir. Şekip, İzmir Rüştîyesindeki eğitiminin yanı sıra İzmir'in önemli hocalarından meani, beyan, bedi dersleri almış, bir başka hoca tarafından da *Molla Cami Divanı* okutulmuştur.⁴ Böylece Şekip Arapça ve Farsçayı oldukça iyi şekilde öğrenmiştir. Babasının daha

¹ Huyugüzel, "Bölge Edebiyatı Araştırmalarına Dair Bazı Dikkatler", *İzmir'de Edebiyat ve Fikir Hareketleri Üzerine Araştırmalar*, s. 10.

² Huyugüzel, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kadar İzmir'de Kültürel Hayat", *İzmir'de Edebiyat ve Fikir Hareketleri Üzerine Araştırmalar*, s. 23.

³ *Nevruz* dergisi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Fazıl Gökçek, "İzmir'de Yayımlanan İlk Türkçe Dergi: *Nevruz*", *Dergâh*, S. 79, Eylül, 1996, s. 10-11.

⁴ İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, C. X, s. 1603.

çocukluk yıllarında ona Ziya Paşa'nın şiirlerini okutturduğunu bir mektubunda belirtir:

Ziya Paşa'nın muhterem ismine ilk aşinalığı hengâm-ı sabavetimde peyda etmiştim. Merhum pederim o zat-ı âlf-kadri pek ziyade sever, gazellerine nazireler yazar, bazı eş'ârını bana hıfzettirirdi.⁵

1 Mart 1890 tarihinde evlenen Şekip'in bu evlilikten üç çocuğu olur. Bunlardan ilk çocuğu Kemal'i dört yaşındayken, ikinci çocuğu Nasır'ı ise on sekiz yaşındayken kaybeder. Bu iki ölüm, şairi derinden etkiler ve onun karamsar bir ruh haline bürünmesine, hatta ölümüne yol açar. Üçüncü çocuğu Nevit Öztokat 1984 yılında İzmir'de ölmüştür.

Hayatı boyunca *Neşide-i Vicdan*, *Reşehat*, *Derviş Sözleri* ve *Huzur-ı Hilkatte* adlı dört şiir kitabı yayımlayan Tokadîzade Şekip, sürekli gelgitler yaşayan, hatta zaman zaman sinir buhranları geçiren ve bunları şiirlerine yansıtan bir şairdir. 1932 yılında ikinci oğlu Nasır'ın tifodan ölmesi üzerine intihar ederek hayatına son vermiştir.

Şekip bu kitaplarının dışında edebî faaliyetlerini *Hazine-i Fünun*, *Şule-i Edep*, *Muallim*, *Marifet*, *Muktebes*, *Gencine-i Edeb*, *Servet-i Fünun*, *Hıyaban*, *Şebab*, *İçtihad*, *Millî Mecmua*, *Yıldız*, *Çağlayan* gibi dergilerle; *İzmir*, *Hizmet*, *Ahenk*, *Peyam-ı Edebî*, *İkdam*, *Türk Sesi* gibi gazetelerde aktif şekilde sürdürmüştür.

*

Tokadîzade Şekip, *Şule-i Edep*'i çıkardığında yirmi beş yaşındadır ve önce Maarif Meclisi azalığında, ardından da Şura-yı Devlet Tanzimat Dairesi hulefalığında görev yapmaktadır. İkinci görevine atandığı günlerde *Şule-i Edep*'in yayımlanması için *Ahenk* gazetesinin imtiyaz sahibi Mehmet Necati Efendi müracaatta bulunur.⁶ Birkaç ay sonra da yine *Ahenk* gazetesinde dergiyle ilgili bir tekzip yayımlanır. Bu tekzip, Rumca *Konstantinopolis* gazetesinde yayımlanan bir haberle ilgilidir. *Konstantinopolis*'in haberine göre *Şule-i Edep*'in Rumca kısmının müdür ve başyazarı Konstantin Anastasyadi Efendi olacaktır. *Ahenk*'in tekzibinde kendi idarehanelerinde böyle bir kararın olmadığı ifade edilir:

... henüz idarehanemizce bu gibi bir söz ve makâl olmadığı gibi müdüriyetin iki zata ihalesi de muvafık-ı hâl olamayacağından tekzip-i keyfiyete ibtidar olunur.⁷

⁵ Uçman, “Tokadîzade Şekip'in Bir Mektubu”, s. 75.

⁶ “Sahib-i imtiyazımız izzetli Mehmet Necati Efendi tarafından istida edilmiş olan bir tarafı Türkçe ve taraf-ı diğeri Rumca *Musavver Şule-i Edep* risale-i mevkutesi hakkında buraca icrası lazım gelen muamelat hitam bulduğundan evrak-ı müteferrikası bu hafta zarfında makam-ı celil-i vilayetten Dahiliye Nezaret-i Celilesine irsal edilmiştir” (*Ahenk*, nr. 115, 14 Nisan 1896).

⁷ *Ahenk*, nr. 141, 30 Temmuz 1312/11 Ağustos 1896.

Nitekim dergi ilk ilanda olduğu gibi yarısı Rumca yarısı Türkçe değil, tamamen Türkçe basılmıştır.

Mehmet Necati Efendi Ekim 1896'da *Ahenk* gazetesinden ayrılarak derginin yayın işlerinde yoğunlaşır ve derginin ilk sayısı 1 Şubat 1897 tarihinde yayımlanır. Derginin imtiyaz sahibi Mehmet Necati Efendi, müdür ve başyazarı ise Tokadîzade Şekip'tir. Dergi, on beş günde bir cumartesi günleri çıkar. İlk on sayı resimlidir, ancak bu sayıdan sonra İzmir'de resim kazıyan hakkakların bulunmaması yüzünden derginin resimli olarak yayımlanmasından vazgeçilir. Dergi 30 Ekim 1897 tarihli on yedinci sayısı ile yayımını sonlandırır.

Tokadîzade Şekip'in bu dergide yayımlanan toplam yirmi sekiz ürünü vardır. Bunlardan "Taahdis-i Nimet", gazetenin imtiyaz sahibi Mehmet Necati Efendi ile Tokadîzade Şekip'in birlikte kaleme aldığı, nazım ve nesir karışık bir yazıdır. Bu yazı o devrin geleneğine uygun olarak yeni çıkan her gazete ve dergide görülen, genellikle padişahın övüldüğü ve şükranların bildirildiği bir yazıdır. Bunun dışındaki yirmi yedi ürünün yirmi ikisi şiir, ikisi makale, ikisi tercüme, ikisi seçmeler, biri de veciz sözlerden oluşmaktadır.

Tokadîzade Şekip'in bu dergiden önce bir şiiri 1893 yılında *Hazine-i Fünun*'da yer almıştır. Bunun dışında onun ilk edebî faaliyeti *Şule-i Edep* ve bu dergide yayımlanan yazıları ve şiirleri olmuştur.

Şekip'in bu dergide yayımladığı yirmi bir şiirin eski edebiyat tarzında yazıldığı görülmektedir. Zaten şiirlerin başlıkları bile bunu göstermektedir. Şiirlerin dördü "Gazel", biri "Şarkı", biri "Kaside", ikisi "Rubai", biri "Naat", sekizi de "Kıt'a" başlığını taşır.⁸

Tokadîzade Şekip'in bu dergide yayımlanan şiirlerinin bir kısmı dinî-tasavvufî mahiyet taşır. Daha önce de belirttiğimiz gibi şair, ilk döneme ait bu şiirlerinde eski edebiyatın etkisi altındadır. Dinî tasavvufî mahiyet taşıyan bu şiirlerinde Mevlevîlik anlayışının öne çıktığı görülmektedir. Nitekim bu tarzda yazdığı şiirlerinin çoğunun üst başlığı "Urefa-yı Mevleviyeden bir zat-ı âlî-kadrin lisanından" şeklindedir. Mevlevî neşvesiyle yazılan bu şiirlerde Mevlana'ya duyulan sevgi anlatılır. Mevlana yolunun insanı Hz. Peygamber sevgisine ulaştıracağı; dünyanın boş olduğu, gerçek mutluluğun öbür dünyada olduğu anlatılır. Şekip'in bu şiirlerinde Mevlevî ayini ve ney sesinin önemli bir yeri vardır. Şair onları, insanı bu dünyadan uzaklaştırıp Allah'a yakınlaştıran unsurlar olarak görür.

Şekip'in bu tür şiirlerinde Şeyh Galip'in etkisi altında olduğunu söyleyebiliriz. Burada Şekip'in Mevlevî tarikatına intisap eden bir şair mi yoksa sadece Mevlevî termi-

⁸ Tokadîzade Şekip'in şiirleri kronolojik olarak şöyle bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur: 1) İlk Şiirler, 2) Tereddüt Dönemi Şiirleri, 3) *Huzur-ı Hilkatte* ve Çevresindeki Şiirler, 4) Son Şiirleri (Bu konuda geniş bilgi için bk. Sabahattin Çağın, *Tokadîzade Şekip*, İzmir: Akademi Kitabevi, 1998).

nolojisini kullanan ve Mevlevî neşvesiyle yazan bir şair mi olduğu konusunda kesin bir bilgiye sahip değiliz. Şekip’in sonraki yaşantısındaki en önemli dostlarından biri İzmir Mevlevî şeyhi Nurettin Efendi’dir, hatta Bitlis sürgününe bile birlikte gönderilmişlerdir. Yine sonraki dönemlerinde *Derviş Sözleri*⁹ adlı kitabında topladığı şiirlerinde de Mevlevî terminolojisi ve tarzıyla yazdığı şiirleri vardır. Ancak yine aynı dönemde inanç konusunda iç çatışmalar yaşadığı, ardından isyan noktasında kaleme aldığı *Huzur-ı Hilkatte*¹⁰ ve bu kitabın çevresinde kaleme aldığı şiirler de vardır. Nitekim yine bu dönemde Allah’ın adaletine inananların sonunda kurtuluşa ereceğini söyleyen Şekip,¹¹ 1925’ten sonra yaşadığı inanç sarsıntılarıyla bu düşüncesinin tersine çok sayıda şiirler yazmıştır.

Şekip’in bu grup içinde telakki edeceğimiz bir şiiri daha vardır ki bu Hz. Muhammed için yazdığı bir “Naat”tır.¹² Şekip’in ilk dönem şiirleri içinde dört naatı vardır ve bunların ilki *Şule-i Edep*’te yayımlanmıştır. Bu şiirlerin diğerlerinden farklı klasik kaside formundan farklı olarak gazel tarzında yazılmış olmasıdır. Şiirlerin ortak yanı ise divan şiirinden farklı olarak hepsinin peygamberi semavî unsurlarla anlatmış olmasıdır. Tamamı “Ey felek kevkebe” hitabıyla başlar. Şekip şiirde Hz. Muhammed’i “batmayan bir güneş” olarak değerlendirir. Buna benzer ifadeler diğer naatlarda da kullanılır. Şair bu ve benzeri benzetmelerle peygamberin yol göstericiliğini, insanları içinde buldukları zorluklardan kurtarma özelliğini vurgulamaktadır.

Şiirin başında şair, gökyüzünü seyrederken coşar ve aklını kaybedecek gibi olur. Ama bilir ki kendine aklını kaybettiren ve onu coşturan bu görüntü geçicidir ve bir süre sonra kaybolup gidecektir. Ardından yukarıda dikkat çektiğimiz “batmayan güneş” benzetmesiyle aynı zamanda peygambere olan hayranlığını belirtir ve bu durumu bir karşılaştırmayla ortaya koymuş olur. Beşinci beyitte şair başka bir benzetme yapar: Kendi vücudu kuvvetsizliğe ve zayıflığa esir olmuşsa da ruhu peygambere duyduğu aşkın zirvesine ulaşmıştır. Burada ruh ve madde unsurlarıyla bir karşılaştırma yapan şair için, mananın maddeden daha önemli olduğu ortaya konulmuştur. Yedi beyitten meydana gelen gazel tarzındaki bu şiirin ilk altı beytinde Hz. Muhammed’in vasıfları anlatılırken “âsmân, mihr-i bî-ufûl, cavidan, mualla, mihr-i âlem-tâb, arş-ı sâni, âlâ-yı âlî” gibi semavî unsurları içeren ihtişamlı kelimeler kullanılmıştır. Son beyitte ise onu anlatmaktan duyulan acz dile getirilmiştir. İlk altı beyitle, şairin aczini anlattığı son beyit üslup açısından birbirinden farklıdır. Şair muhtevaya uygun ayrı ifade tonlarını kullanarak şiirde üslup ve muhteva birliğini sağlamıştır.

Şekip’in ikinci grup şiirleri aşk konuludur. Bu şiirler derginin birinci ve ikinci sayısındaki gazeller ile yedinci sayıdaki “Rubai” ve ikinci sayıdaki “Şarkı”dır. Şiirler

⁹ Tokadîzade Şekip, *Derviş Sözleri*, İzmir, 1924.

¹⁰ Tokadîzade Şekip, *Huzur-ı Hilkatte*, İzmir, 1924.

¹¹ Tokadîzade Şekip, “Kit’a”, *Şule-i Edep*, nr. 11, 16 Ağustos 1312/28 Ağustos 1891, s. 162.

¹² *Şule-i Edep*, nr. 8, 14 Haziran 1313/26 Haziran 1897, s. 113.

büyük ölçüde sevgilinin güzelliğinin tasviri şeklindedir. Şaire göre sevgili benzersiz güzelliğe sahiptir ki bu, divan şiiri geleneğinden gelen bir özelliktir. Ama “Gazel”deki şu beyitte şairin kendini, sevgilinin güzelliğini yansıtan bir ayna olarak görmesi orijinal bir benzetme olarak dikkat çekmektedir:

Gönlümde durur aks-i dil-ârâ-yı cemâlin
Âyinede vardır güzelim varsa misâlin¹³

Yine başka bir “Gazel”inde¹⁴ de Şekip’in divan şiirine özgü mazmunları kullandığını görürüz. Sevgilinin yanağının kızılığ ve parlaklığı övülür. Bu öyle bir kırmızılıktır ki şafağın rengini bile kıskandırmaktadır. Yine sevgilinin yüzü aya, yüzünün nuru ayın parlaklığına, peçesi buluta benzetilmiştir.

Şekip’in aşk şiirleri içinde en dikkat çekici olanı “Şarkı”dır. Çünkü bu şiir, onun sonraki şiirlerinde hiç görülmeyecek kadar coşkuludur.

Çek câm-ı neşât-âveri gülşende hırâm et
Ârâm-ı dilim zevkimi zevkimce tamâm et
Öptür lebini âşıkına nâil-i kâm et
Âram-ı dilim zevkimi zevkimce tamâm et¹⁵

Tokadîzade Şekip’in üçüncü grup şiirleri tabiat şiirleridir. Bunlardan “Şarkı” her ne kadar bir aşk şiiriyse de şairde uyanan duygular tabiat unsurlarıyla ortaya konulmuştur. “Bahar”¹⁶ ise doğrudan baharı tasvir eden ve baharın şair üzerindeki etkilerini anlatan bir şiirdir. Şiir, her biri altışar mısradan meydana gelen altı bentten oluşmuştur. Nazım şekli olarak her bendin sonunda yer alan “Bahârdır, bahârdır bu bir dem-i mesârdır” mısraının tekrar edilmesi bakımından mütekerrir müseddestir. Bu şiirlerde şairin dünyadan zevk alan, neşeli bir ruh hâline sahip olduğu görülür.

Şekip’in ilk şiirlerini yazdığı bu dönemdeki aşk ve bahar şiirleri sonraki dönemlerde görülmeyecektir. Bundan sonraki dönemlerinde –tasavvufî şiirleri hariç– artık daima karamsar şiirler yazacaktır.

Tokadîzade Şekip’in *Şule-i Edep*’te yer alan şiirlerinden biri “Cenab-ı Naci’ye” başlığını taşır. Adından da anlaşılacağı gibi bu şiir, Muallim Naci’ye bir övgü mahiyeti taşır. Şekip’in kendi çıkardığı derginin ilk sayısında Muallim Naci’yi öven bir şiir yazması onun edebiyat anlayışı hakkında da ipucu vermektedir. Şiirden de anlaşıldığı gibi Şekip, Muallim Naci’ye ve onun şiirlerine hayrandır. Nitekim sonraki yıllarda Süleyman Nazif’e yazdığı bir mektubunda Ziya Paşa’yı önce çocukluğunda, daha sonra

¹³ “Gazel”, *Şule-i Edep*, nr. 1, 25 Kânun-ı Sani 1312/1 Şubat 1897, s. 7.

¹⁴ *Şule-i Edep*, nr. 2, 8 Şubat 1312/20 Şubat 1897, s. 113.

¹⁵ *Şule-i Edep*, nr. 2, 8 Şubat 1312/20 Şubat 1897, s. 4.

¹⁶ *Şule-i Edep*, nr. 4, 22 Mart 1312/3 Nisan 1897, s. 49.

da yirmi yaşlarında okuduğunu, ancak onun şöhretinin şairliğiyle münasip olmadığını, Muallim Naci'nin ondan üstün bir şair olduğunu söylemiştir.¹⁷

Şekip, Muallim Naci'nin şiirini kıvrak, coşku verici, insanı büyüleyen bir tesire sahip, muntazam, kusursuz, tutarlı ve kuvvetli bulmaktadır. Şiiri gibi onun karakterinin yüksekliği de övülmüştür.

Şekip'in bahsedeceğimiz son şiiri 1897 yılındaki Türk-Yunan Savaşı'nın kazanılması üzerine II. Abdülhamit'i övmek maksadıyla yazdığı “Kaside”dir.¹⁸ Toplam 48 beyitten meydana gelen bu şiirin ilk 27 beyti teşbib, bir beyti girizgâh, 18 beyti methiye ve 2 beyti de dua kısımlarından oluşur.

Bilindiği gibi Türk-Yunan Savaşı, Osmanlı Devleti'nin çok uzun yıllardan sonra zafere ulaştığı bir savaştır ve bu yüzden hem halk hem de aydınlar üzerinde büyük bir heyecana yol açmıştır. Devrin hemen bütün gazete ve dergilerinde bu savaşın sevincini ve heyecanını işleyen yazılar, şiirler kaleme alınmıştır. Şekip'in bu “Kaside”si de bunlardan biridir. Şairin bu sevinç ve heyecanı şiirin teşbib bölümünde dile getirilmiştir. Şekip Osmanlı askerini bu bölümde övmüştür. Şekip bundan birkaç ay sonra “Osmanlı Askerine” ithaf ettiği bir “Kıt'a”sında da bu askeri övmeye devam etmiştir:

Hak için cenk ederek kendinize
Bâb-ı firdevsi kûşad eylediniz
Sizi etmekte melekler tebrik
Ruh-ı peygamberi şâd eylediniz.¹⁹

Methiye bölümünde de bir süre sonra muhalifi olacağı II. Abdülhamit'in siyasiligi, cömertliği, kahramanlığı, hikmeti, mübalağalı bir dille övülmüştür. Şekip'in bu dergideki şiirlerinin yanı sıra makaleleri de vardır. Bu makalelerin ikisi edebiyatla biri de evlilikle ilgilidir.

Dergideki ilk yazı “Gazellere Dair Bir Mütalaa” başlığını taşır.²⁰ Şekip bu yazısında Türk edebiyatında yazılan gazeller konusunda olumsuz fikirlere sahiptir. Ona göre çeşitli sebeplerle hep yerinde saymış olan gazel sahasında başarılı olan ancak birkaç kişi vardır. Şairler onu ileriye taşıyamamışlardır. Bütün divanlardaki gazeller neredeyse birbirinin benzeri olmaktan kurtulamamıştır. Bu benzerlik yüzünden okuyucunun bu şiirlerden etkilenmediğini ileri sürer. Şekip'in gazeller konusundaki en dikkat çekici fikirlerinden biri, onların anlam bütünlüğü taşıması gerekliliği üzerinedir. O, gazellerin her beytinin ayrı bir konuyu ele almasına karşıdır:

¹⁷ Uçman, “Tokadîzade Şekip'in Bir Mektubu”, s. 75.

¹⁸ Şiir önce *Ahenk* gazetesinde (nr. 237, 9 Mayıs 1313/21 Mayıs 1897), daha sonra da *Şule-i Edep*'te (nr. 6, 10 Mayıs 1313/22 Mayıs 1897, s. 82) yayımlanmıştır.

¹⁹ *Şule-i Edep*, nr. 11, 16 Ağustos 1313/28 Ağustos 1897, s. 162.

²⁰ *Şule-i Edep*, nr. 6, 10 Mayıs 1313/22 Mayıs 1897, s. 75-78.

... her beyit başka bir meram ifade etmekten ibaret olduğu ve muhaverat-ı adliyyede bile bu hususa riayet edildiği halde vezni, kafiyyeyi fazla olarak sanayi-i edebiyeyi muhtevi sözlerde, yani o gazellerde o lazıme-i natıkiyyenin nazar-ı dikkatten dūr tutulması ne kadar şayan-ı teessüf bir mübalatsızlıktır.²¹

Tokadîzade fikrini söylemekle kalmamış, yazı hayatı boyunca bu iddiasını uygulamaya koyarak anlam bütünlüğü taşıyan gazeller yazmıştır. Aslında eski şiir ile yeni şiir arasındaki en önemli farklardan birini oluşturan bu meselede Şekip'in eskiye bağlı bir şair olarak yenilikçi anlayışı savunması da dikkat çekicidir.

Şairin gazellerde şikâyetçi olduğu bir başka mesele teşbih, istiare ve benzeri edebî sanatların bıkkınlık verecek derecede kullanılmasıyla mazmunların hiç değişikliğe uğramadan tekrar edilmesidir. Bu fikir, şiirlerde gül ve bülbülün mutlaka yan yana kullanılmasına itiraz ederek konusu gül olan ve şiirlerde bülbüle yer vermeyen Muallim Naci'den gelmiş olabilir. Şekip'e göre bu tekrarlar okuyucunun şiirden zevk almasını ve ondan etkilenmesini engelleyen unsurların başında gelmektedir.

Şekip yeni şairlerin yazdığı gazellerden de memnun değildir ve bundan üzüntü duymaktadır. Sonuç olarak şair, yeni tarz şiir yazarlara ya bu işi bırakmalarını ya da doğru dürüst şiir yazmalarını tavsiye eder. Çünkü bu şekilde şiir yazarak yeni yetişen gençlerin de hevesini kırmaktadırlar.

Şekip'in ikinci makalesi de bir nazım şekli üzerinedir: "Mersiye Hakkında Bir Mütalaa". Şekip bu yazıya mersiye tanımlayarak başlar:

... [Mersiye] müstağrak-ı matem olmuş bir kalbin, ziya-ı ebedîsiyle dağdar olduğu vücud-ı kıymetdar için bilâ-ihtiyar izhar ettiği vaveyla-yı can-hıraş demektir.²²

Şekip'e göre, tıpkı gazelde olduğu gibi mersiye sahasında da bu tarza hakkını veren birkaç şair vardır. Gazelde yapmadığını yapar ve bunların isimlerini verir: Fuzulî, Bakî, Rezaizade Mahmut Ekrem, Akif Paşa ve Hâmid.

Şaire göre mersiye yazarlar öncelikle samimi olmalıdır, yani o acıyı içlerinde gerçekten hissetmelidirler. Bunu başaramadığı takdirde bu şiir, herkesin kullandığı ifadelerden oluşan sıkıcı, samimi-yetsiz bir manzumedan ibaret olacaktır. Mersiye'nin samimi ve tabii olması konusunda Şekip'in tekrarladığı bir cümle vardır:

Tabii olmalıdır ki haiz-i teessür olsun.²³

Tokadîzade'nin son makalesi "Muhabbet" başlığını taşır.²⁴ Şekip'in bu yazısının konusu evliliklerdir. Şekip bu yazısında gençlerin birbirlerini tanımadan yaptığı

²¹ *Şule-i Edep*, nr. 11, 16 Ağustos 1313/28 Ağustos 1897, s. 162.

²² *Şule-i Edep*, nr. 7, 31 Mayıs 1313/12 Haziran 1897, s. 88-96.

²³ *Şule-i Edep*, nr. 6, 10 Mayıs 1313/22 Mayıs 1897, s. 75-78.

²⁴ *Şule-i Edep*, nr. 8, 14 Haziran 1313/26 Haziran 1897, s. 114.

evliliklerin, sonraki yaşantılarında mutsuzluğa sebep olduğunu ileri sürer. Bu mesele sonraki yıllarda da Şekip’in ilgilendiği ve yazdığı bir konu olmuştur. Sözelimi yıllar sonra *Ahenk* gazetesine yazdığı “Elîm Hakikatlerden”²⁵ başlıklı bir yazısında tekrar bu konuya döner. Hatta erkeğin evleneceği kadını seçmesi gibi, kadının da evleneceği erkeği seçme hakkına sahip olması gerektiği şeklinde ileri fikirleri de savunmuştur.

Şule-i Edep dergisi İzmir’deki edebiyat faaliyetleri açısından bir ilki ifade eder. Çünkü İzmir’de sayfalarını tamamen edebiyata açan ilk dergidir. Derginin çıkış amacı da zaten bu şekilde açıklanmıştır. Derginin ilk sayısının başında yer alan “Bir İfade” başlıklı yazıda amaç böyle belirlenmiştir. İstanbul’da *Malumat*, *Servet-i Fünun*, *Mektep*, *Resimli Gazete* gibi edebiyat dergilerinin çıkmasına karşılık İzmir’de böyle dergilerin olmaması *Şule-i Edep*’i yayın hayatına sokan en önemli sebeptir. *Şule-i Edep* aynı zamanda Tokadîzade Şekip için de bir başlangıcı temsil eder. O zamana kadar sadece bir şiiri yayımlanan Şekip, bu dergiyle birlikte sadece İzmir’de değil, İstanbul’daki edebiyat dünyasında da ses getirmiş ve bu dünyada kendine bir yer edinmiştir.

KAYNAKLAR

- Çağın, Sabahattin, *Tokadîzade Şekip*, İzmir: Akademi Kitabevi, 1998.
- Gökçek, Fazıl, “İzmir’de Yayımlanan İlk Türkçe Dergi: *Nevruz*”, *Dergâh*, S. 79, İstanbul, 1996.
- Huyugüzel, Ömer Faruk, “Bölge Edebiyatı Araştırmalarına Dair Bazı Dikkatler”, *İzmir’de Edebiyat ve Fikir Hareketleri Üzerine Araştırmalar*, İzmir, 2004.
- _____, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Kadar İzmir’de Kültürel Hayat”, *İzmir’de Edebiyat ve Fikir Hareketleri Üzerine Araştırmalar*, İzmir, 2004.
- İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, C. X, İstanbul, 1970.
- Tokadîzade Şekip, *Derviş Sözleri*, İzmir, 1924.
- _____, *Huzur-ı Hilkatte*, İzmir, 1924.
- Uçman, Abdullah, “Tokadîzade Şekip’in Bir Mektubu”, *Kaynaklar*, nr. 4, İstanbul, 1985.

²⁵ *Ahenk*, nr. 7864, 28 Şubat 1922.

